

Həyat ŞƏMİ

ÖZ DÜNYASINI SÖZLƏ YARADANLAR

(“Ulduz” jurnalının iyul sayı haqqında qeydlər)

“Ulduz” jurnalının iyul sayının eksperti olduğumu biləndə baş redaktor Qulu Ağsəse verdiyim ilk sual bu oldu: “Bu sayda kimlər çap olunub?”, “Görəcəksən!” dedi. Jurnalın bir sayına ekspert təyin olundunsa, o sayda çıxan bütün müəllif və yazıları istər-istəməz oxumağa məcbursan. Onsuz da, “Ulduz” oxunaqlı jurnalıdır.

Aldım iyul sayını və işə başladım. Müəlliflərin əksəriyyəti gənclərdən ibarət idi, hətta debütant şair də var idi. İlk olaraq Balayar Sadiqin “Ədəbi vicdanın gülümsəyən çağları” adlı səmimi ekspert yazısını zövqlə oxudum və bəzi yerlərdə (məsələn, “Allah sən kömək ol, həqiqəti desəm, məqalə müəllifi, deməsəm, Nəsiminin əqidəsi əndişələnər”) dodağım qaçdı.

6-cı səhifədə “ağlı kəsəndən yazmağa başlayan” Şəfiqə Şəfanın “Özüylə söhbəti və yazısı” (“Qapıdakı qadın”) yer tutmağa başlayıb və 9-cu səhifədə tamamlanıb. “Yeniyetməlik dövrlərinin sosial şəbəkə”si “Xatirə dəftərləri” olan Şəfiqə səmimi bir girişlə özünü tanıdır. Onu çoxdan tanısam da, bu “söhbət” mənə onun haqqında daha çox informasiya verdi. Çox şad oldum tanışlığımıza. “Qapıdakı qadın” əsərini oxuyarkən “barmaqlarının gündəlik təzyiqindən yeyilmiş klaviatura düymələrini rahat buraxıb” ağırlaşmış göz qapaqlarının altında əzilə-əzilə yatmağa gedən bir qadın obrazı canlandı gözümün önündə. Yazıçı obrazını canlandırma bilirsə, ona söz yoxdur. Qulaqlarının içində döyülən qapının arxasında kimsənin olmadığını görəndə qadının keçirdiyi psixi sarsıntılar, yaddaşının alt qatındakı film obrazı, həmin obrazın gözünün qapının gözlüyünə tuşlanmış

gülləylə güllələnməsi və sairə. İkinci dəfə döyülən qapıdan içəri girən qadının əsərdəki obrazın özü olduğunu oxuyanda dodaqaltı “İştə bu!” deyib gülümsədim. İnsanın özünün özündən qorxmasını psixoloji məqamlarla – dərk ediləcək dillə anladım Şəfiqə Şəfa. Şəfiqə bu əsərdəki qadının “mən”iylə qarşılaşarkən yaşadığı psixoloji anları qələmə alıb. “İlahi, kabus olsun, cin-şeyatin olsun, cani olsun – razıyam, amma məni özümmlə qarşı-qarşıya qoyma!” deyən qadının “Mən”inin məhz qapının arxasından, bayırdan gəlib evə daxil olması və qadına etirazı, iradları, gəldiyi kimi də yoxa çıxan ikinci qadının – Mənin verdiyi cəsarət və güvən duyğusu əsərdə öz əksini tapıb. Bu əsər düşdüüyü ən çətin mənəvi-psixoloji anlarda “insana özündən başqa kimsə kömək edə bilməz” fikrini təsdiqləyir. Sabah açılınca kompüter arxasında keçirdiyi zamanla gücünü, stimulumu, enerjisini itirən qadının öz “mən”iylə qarşılaşmasından sonra hamam güzgüsündəki əksinə baxarkən göz vurması anı əsərə nöqtə qoyur. Hekayədə bir psixoloji triller ruhu hiss etdim.

Nöqtədən sonra yeni səhifəni aşırıb gənc şairlərdən Bəhruz Xəlilin şeirlərinə keçid aldım. “Amma qayıdacam. Söz! Qayıdacam!” deyən şairin ilk misralarından üzümə nağıl qəhrəmanlarımızın, folklorumuzun havası vurdu. Növbəti şeirdən xalq dili və səmimilik hiss olunmağa başladı.

Bəhruz Xəlilin şeirindən şeirinə adlandıqca şeirləri sevdim, oxşadım və xoşladım:

...Əllərimdə gizilti var, qollarımda qıcolma,
Gözlərim də, hiss edirəm, son zamanlar
göynəyir.
Sinəsindən cırılmağa başlayıbdır köynəyim.

“Rafiq Tağının hekayəsindən sonra” adlı şeirin ruhu və şirinliyi isə daha doğma gəldi mənə. Məzmun dolğunluğu, poetiklik açıqca hiss edilir. Şeirlərini bəyəndiyim üçün Bəhrüz Xəlilə ürəyimdə yeni yaradıcılıq uğurları arzulayaraq, 12-ci səhifəyə yol aldım.

Nurlan Ağanın “Rotterdamlı Erazmın xoşbəxtlik və bədbəxtliyinin sirri” adlı yazısını oxumağa start verdim. Startla finiş arasında məsafə çox uzun olmadı, yazı maraqlı yazı idi və birnəfəsə gözlərimə yığıldım. Stefan Sveyqin “Rotterdamlı Erazmın zəfər təntənəsi və faciəsi” adlı tarixi-bioqrafik oçerki dünya ədəbiyyatının orta əsrlər dövrünün görkəmli nümayəndələrindən olan Rotterdamlı Erazmın həyatı, yaradıcılıq prinsipləri, əsərləri, ideya və baxışları, dünyagörüşü, ölümü və vəsiyyəti yer alan kitabdır. Və Nurlan Ağa da bu kitabdən ilhamlanaraq bu yazıda qanlı orta yolu seçmiş Erazmdan böyük həvəslə bəhs etmişdir. Maraqlı yazıya istiqamət verən isə Sveyqin bu kitabını dilimizə tərcümə edən Çərkəz Qurbanlının tərcüməsi olmuşdur. Erazm haqqında yazısının tən ortasında Nurlan Ağanın qənaətinə, Rotterdamlı Erazm üçün xoşbəxtlik “heç kimin fikirlərinə qoşulmadan özün olmaq, xoşbəxtlik kitablardır”. Rotterdamlı Erazmın sonunu ifadə edən yazar onun 1536-cı ildə İsveçrənin Bazel şəhərində dünyadan köçdüyünü, son sözü olaraq aşağı alman ləhcəsi ilə “sevimli Tanrı” dediyini, bütün bəşəriyyətə arzuladığı dincliyinə qovuşduğunu yazır.

Kənan İsmayıl və yenə də gənclik. Nitsşeni oxumuş gəncin qələmindən çıxan şeirlər fəlsəfə

ilə dini kitabların vəhdətindən yaranan fikirləri əks etdirir. Poetik nümunələr qələm sahibinin uğurundan söz açır:

Tanrım,
Nitsşe yalan deyir,
Ölməmişən,
Sən dirisən!
Sən yarpaqsız ağacların,
Saçsız qadınların
Ümid yerisən...

Xuraman Hüseynzadənin Heminqueyin “Qoca və dəniz” əsəri haqqında yazdığı “İtirilmiş yazıçı nüfuzunu qaytaran əsər” adlı yazısında qoca dənizçi ilə balaca Maqolinin yaşadıkları acı taledən bəhs olunur. Qoca balıqçının insan hiyləsinə etiraz olaraq dediyi “Mən onu üzə çıxartdım və gözəlliyə qıydım. Dərinliyə hiylə boşluğu doldu” sözləri onun iniltisi, gileyi, həm də insanlara ötürülən subliminal mesajdır. Tilovuna düşən Qılinc balığı ilə dənizdə apardığı mübarizə təkcə əsərin deyil, həyatın da hər üzünü açır. Burdaca bir xalq deyimi yadıma düşdü: “Balıqçılar və ovçular (can aldıkları üçün) xoşbəxt olmazlar”. Xilas olmaq üçün çırpınan balıq və ac qalmamaq üçün həyatını təhlükəyə atan balıqçı. Sonda hər iki məxluq yaşamaq uğrunda mübarizə aparır. Ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatına layiq görülən əsərin əsas leytmotivi “İnsanı məhv etmək olar, amma məğlub etmək mümkün deyil” fikridir ki, Xuraman xanım da bunu yazısının sonunda qeyd edib.

“Şeir vaxtı” rubrikasında, yəni 19-cu səhifədə Hidayət Sönməz imzasıyla tanış oldum. Heca və əruz vəznində yazılmış şeirlər poetik yükü, özünəxas ovqatı və dərinliyi ilə maraq kəsb edir:

Gülürəm, Sən “məni sevmir” dedikcə,
Gözüm yaxşı seçir qaranı, ağı,
Mənim inandığım sevgidir təkcə,
Sənin inandığın çobanyastığı.

“Nəsr” rubrikası Şəhla Aslanın “Budanmış arzular”ıyla dolub. Bu budama hissi əsərin bədii məğzində də hiss olunur. Həyat həqiqətlərinin, həyatı müşahidələrdən qaynaqlanan dərdin bədii müstəvidə təsviri o qədər qaçaraq dildə yazılıb ki, az qala hekayə qaçaq

BU SAYIMIZDA

3 Bəhruz SAĞIRI Ədəbi vəciblər gülməyən çalılar	19 Hidayət SÖNMƏZ Təz hejrin et bəhs.	36 Nazim ƏHMƏDOV Səhifə dövran əl	48 Vəqif NƏSİR Üç dərwin İngiləz
6 Şəhla SƏFA Bədəfə sərbəst və pəss	21 Şəhla ASLAN İndənki sərbəst	38 Vahid QAZI Tənha dövran əl	66 Rəhmət SƏMƏRİ Yığılı gəlməyən
10 Bəhruz XƏLİL Bir az gənc adamlar.	24 Aydın CƏVAD Mənzərə	41 Rəhmət XƏSROV Səhifə və pəss	68 Bilal ALARLI Ağlın dərwin əl
12 Nurlan Ağanın xoşbəxtlik və bədbəxtliyinin sirri	25 Fəridə MƏLİK QIZI Mən səni sevirəm	42 Səməd SƏLİM Səməd Vərdin məktubları	75 Zərifə MƏMƏRƏLİ Ana pişir və gəzdir
15 Kənan İSMAYIL Suuta, Tənəv	29 Məhəbbət BƏKİYEV Mənim gəncim	46 Rafiq İNCƏLİ Ağlın	77 Əhməd ƏLİYEV Gəncin kəndi

Tənha
Ağlın dərwin əl
İngiləz

Şeir vaxtı
Hidayət Sönməz
Təz hejrin et bəhs.

Nəsr
Şəhla Aslan
İndənki sərbəst

Budanmış arzular
Şəhla Aslan
Budama hissi əsərin bədii məğzində də hiss olunur.

düşsün. Fiziki əngəlliyi olan insanların faciəvi ölümü və onların madar övladları Leylanın həyatından bəhs edən hekayədə oxucunu düşündürən çox nəsnələr var, çatışmayan nəsnələr.. Bu hekayədə qəhrəmanın öz dilindən söylədiyi bəzi məqamlar canımı sıxdı. Məsələn, “İndi düşünməzdim ki, özüm də gərəksiz insana çevrilmişəm”. Fiziki əngəlli olmaq “gərəksiz insan” olmaq deyil. Şəhla Aslana gələcək nəsr nümunələrində daha çox ədəbi məsuliyyətli olmağı arzulayıram.

Səhifə 24-də “Debüt” rubrikasında Aydın Cavad yer alıb. Onun şeirlərində misradan-misraya gənclik ruhuyla yanaşı, şair kövrəkliyi və gücü də addımlayır. “İnanıram ki, ürək qırıntılarını tapdalayanlara qənim olacaq yer üzündəki bütün saf sevgilər” deyən gənc gələcəyə ümidlə baxır və əminəm ki, şeirlərinin poetik yükü şəxsiyyətinin tutumu ilə həmahəngdir.

Fidan Malikqızı və onun “Mən səni sevirəm” hekayəsi 25-ci səhifədəki “Nəsr” rubrikasının təqdimatıdır. Bu təqdimatı da oxudum və gənc nasirin yaşadığı hissləri məharətlə qələmə almasının şahidi oldum. Daun xəstəsi balaca Minə, yetim böyümüş ana - Aliyə və Aliyəyə sahib çıxmış, onu böyütmüş nənə. Üç qadın obrazı və onların yaşadıkları acı həyat həqiqətlərini verməyə cəhd edən yazar Fidan xanımın əsərinin dili rəvan, məzmunu aydındır. Amma bu əsərdə də ədəbi məsuliyyət hissini bir balaca qıtlığını duydum. Fidan Malikqızına gələcək yazılarında uğurlar arzulayıram və “Tərcümə saati”na keçid alıram.

“Tərcümə saati” rubrikasının qonağı Qırğıstanın Xalq yazıçısı Mar Bayjiyev və onun “Mənim çörəyim” əsəridir. Əsəri rus dilindən ana dilimizə Mələhət Qənbərova tərcümə edib. “Mənim çörəyim” II Dünya müharibəsinin yaratdığı aclıq, qıtlıq və çətinliklərin iç üzünü açıb göstərir. Əsər, dilimizin incəlikləri və özünəməxsus gözəllikləriylə yeni dildə yeni nəfəs qazanıb.

“Şeir vaxtı”nın daha bir şairi Nazim Əhmədli və onun təlatümlü və ritmli şeirləri. İlk şeirdən təəccüb qondu üzümə. Yox, bu təəccüb şeirin əsrarəngizliyinə olan təəccüb deyildi, daha şeirlərə təəccüblənmirəm. Bu təəccüb ilk şeirin 2011-ci ildə yazdığım “Adam olmadı bizdən” şeirimlə həmahəng və doğma olmasında idi. Yazmışdım:

Evcik-evcik oynadıq,
Ev qurduq özümüzdən,
Böyüyüb uşaq olduq,
Adam olmadı bizdən.

Nazim Əhmədli isə yazır:

göy üzü yaman dolub,
buludlar daraq-daraq;
gəl uşaq olaq bir az,
burda bir evcik quraq.

Şərhə gərək yoxdur. Nazim Əhmədlinin şeirləri axıcı, rəvan, poetik və fəlsəfi yüklüdür. Sətirdən-sətrə keçdikcə oxuduğum şeirlər muncuq-muncuq sapa düzülmiş kimi yaddaşıma süzüldü:

dünyanı çapım gətirim,
dərdin ağ sapın gətirim;
bir fırça tapım gətirim,
saçlarıma bir səhər çək.

Bu rubrikadakı bütün şeirlər gözəl, koloritli, ritmli və poetik idi.

Səhifə 38-də Vahid Qazi və onun “Tənhalıq dövrünün adamları” adlı yazısını maraqla oxudum. Bu yazıda Vahid Qazinin “Çöl Qala” povestinin Stokholm təqdimatında dedikləri və öz analitik təfəkkürünün məhsulu yer alıb. “XXI əsrin insanı bəşər tarixi boyu heç vaxt indiki qədər informasiya selinə tuş gəlməyib. Özü də bir-birindən kəskin fərqlənən informasiyalar. “Mən buna “infozibillik” deyərdim” yazan yazıçı maraqlı mülahizələr irəli sürür və bunları faktlarla əsaslandırmağa çalışır. Allahın “Ol” əmrindən, yoxsa elmin dediyi Böyük partlayışdan yaranan dünyanı analiz süzgəcindən keçirən yazıçı “Çöl Qala” əsərinin məziyyətlərini açır. Sonda XXI əsrin adamının individiuma uğradığını və tənhalaşdığını irəli sürür.

Vahid Qazinin öz təbirincə desək, “Çöl Qala” əsəri öz dünyasını yaradanların, sevgi ovqatlı ünsiyyətə ehtiyacı olan tənha adamların, ədalətli dünya axtaranların, içində Vətən sevgisini ilahi eşq kimi yaşadanların hekayətidir.

Yenə “Şeir vaxtı” və Roma Xosrovun şeirləri. Bu şeirlərdə poetiklik də var, qafiyə də, ruh da, bədiilik də. Amma bu günün gəncliyində çatmayan bir nəsnə var. Özləri ola bilmirlər. Hansı gən-

cin şeirini oxuyuruqsa, mütləq kimdənsə təsirlənmə, kiminsə üslubundan doğma, yaranma hallarını hiss edirik:

Bir çiçək dərmışdim, tikanın gördüm,
Açıb ürəyimi yoluna sərdim,
Bütün insanların içini gördüm,
Dünyada Allahdan yaxşısı yoxdu.

Səxavət Sahilin “Səməd Vurğunun məktubları” hekayəsi diqqətimi çəkdi. Hekayədə sadə kənd müəllimi Əlverdinin Səməd Vurğunun adından özünə məktublar yazmasıyla bütün həyatını dəyişməsi, rayonda adlı-sanlı müəllimlərdən birinə çevrilməsi, sovet dövrünün saxta şöhrətinin iç üzünü açıqlayıb göstərilib. Məzmun, ideya və onun bədii həlli bu hekayədə öz yerindədir.

Rəfail İncəyurdun şeirləri 46-47-ci səhifələrdə yer alıb. Oxuyaq, görək nə deyir! Qoşmayla başlayan şeirlər milli heca vəzninin gəraylısıyla bitir. Aşıq şeirinin növləri çox olsa da, onların içərisində gəraylı, qoşma və təcnis daha geniş yayılmışdır ki, Rəfail İncəyurd da bu yolun yolçusudur. Onun yaradıcılığına biz yaxşı bələdik və şairə daha böyük tapıntılı uğurlar diləyirik.

Səhifə 48-də Vaqif Nəsibin “Üç ömrün boğanağı” əsəriylə qarşılaşdım, oxuduqca oxudum: “Kürə”, “Çərçivə”, “Kökaltı” və “Üzündə var xal bunun” başlıqlı hissələrlə oxunaqlı, bədii yüklü, peşəkarcasına yazılmış bir nəsr əsəri. Ustad yazıçı haqqında söz demək bizə düşməz deyə, burdaca fikrimi bitirirəm və keçid alıram yeni səhifəyə.

Yeni səhifədə məni harda gördü “Ay Həyat xanım, sizin xətrinizi elə çox istəyirəm ki! Var olun!” deyən İltimas Səmininin şeir dünyası açıldı. İltimas qardaşımın inciməyəcəyini bildiyimdən, indi onun şeirlərini azca incələyəcəm: “İçimdə ilan-ilan qıvrılan bir dağ cığırı, hönkür-hönkür ağlayır”. Ardınca yazdım ki, “ot basır içimi”. Yaxud da “Xatirələrim” şeirindəki “bu da üzümə bağlanan sonuncu qapı, arxasında hönkür-hönkür ağlayan xatirələrim”. İltimas Səmininin bu saydakı bütün şeirləri bir-birinə bən-zədi və təkrarçılıq hissi duydum.

Səhifə 68-də “Tribuna” rubrikasının təqdimatında Bilal Alarlının “Ağrıların dərmanı söz”, “Müharibə illərinin körpəsi” və “Söz ağrısının dərmanı” adlı təqdimat və ya araşdırma yazıları yer alıb. Bilal Alarlı birinci yazısında qürbətdə yaşayan iki həkim xanım yazardan söz açır: Afaq

Şıxlı və Solmaz Qəribel. Afaq Şıxlını həm şəxsən, həm də yazdıqlarından yaxşı tanıyıram və sevirəm. Solmaz Qəribel isə imzasından tanışdı mənə. Bilal müəllim Afaq Şıxlı yaradıcılığını nümunələrlə elə gözəl analiz edib, açıqlayıb ki, onu tanımayanlarda belə böyük təəssürat yarada bilib. Hər iki xanım şairin qürbət ellərdə yazıb-yaratdıqlarından, poetik dünyalarından, söz boxçalarından verdiyi misallarla Bilal Alarlı təfərrüatlı bir təqdimat ərsəyə gətirib.

İkinci yazısında (“Müharibə illərinin körpəsi”) gənc həkim şairə – Pərvin Abbaslıdan və onun yaradıcılığından bəhs edir. Bu yazıyla Pərvin Abbaslı və onun iç dünyasını öyrənib bildirmiş oldum.

“Söz ağrısının dərmanı” adlı üçüncü yazısında isə Şəkinin yazıçı həkim qadınlarının nədən yazdıqlarına güzgü tutub. Nədənsə Bilal Alarlı bu silsilə yazılarında seçib yalnız həkim qadın şairləri və yazıçıları işıqlandırıb. İşığı jurnala düşən tanıdığım, tanımadığım və bu yazılarla tanıdığım qadın həkim yazarlara yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıram.

“Ulduz” jurnalının builki 7-ci sayı bizim balacaları da yaddan çıxarmayıb. Tanınmış yazıçı-publisist, gözəl insan, Zemfira Məhərrəmlinin “Ana pişik və yavruları” hekayəsini birnəfəsə oxuyub başa çıxdım. Bir az kövrək, bir az ibrətətimiz, bir az nağıl kimi qulağıma yatan bu hekayə bədii yüklü heç yormaz oxuyanları. Əksinə oxuduqca elə bilirsən ki, bu əhvalatı sən özün yaşamısan. Hekayə olmuş əhvalat üzərində qurulub axı!

Nəhayət, jurnalın son səhifələrinə çatdım və “Dərgidə kitab”la rastlaşdım. Bu dəfə gənc şair Əhməd Ələsgər və onun “Memuar”ını maraqla oxumağa başladım. İlk şeiri “Rebekka”:

...Meyvəsindən günah dişlədiyimiz
Alma ağacı da çürüyür, Rebekka!

Uğurlu tapıntıdır bu misralar və min illərlə yaşayan köhnə əhvalatın yeni ifadəsi gözəldir. “Rebekka”dan “Unutmadıqlarım”a qədər bütün şeirlər şeir kimi, cəlbedici, uğurlu misralarla dolu, ədəbi poetik yüklü, intellektual və bir sözlə gözəl. Yeni nəslin ədəbi uğurlarını gördükcə sevinirəm.

Gözəl saylarda görüşənədək!